

שם המחקר: תרומתה של תכנית התערבות המבוססת על "מעגל ההפנמה" להתמודדות עם אלימות מילולית ולשיפור איכות חייהם של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית המתגוררים במסגרות דיור חוץ ביתיות

שנה: 2020

מס' קטלוגי: 890-67-2018

שמות החוקרים: ד"ר נירית קרני- ויזר וד"ר רן נוימן

רשות המחקר: המכללה האקדמית תל חי.

תקציר מנהלים:

אלימות מילולית מדווחת על ידי אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה) כנחות בתדירות גבוהה ומגורמים שונים: עמיתיהם במקומות התעסוקה, חבריהם למגורים, בני משפחתם, וזרים בקהילה. אוכלוסייה זו חווה את התופעה באופן דומה לאוכלוסיות אחרות עם מוגבלויות שבהן נבדקה חשיפתם לאלימות מילולית כלפיהם (רייטר, קרני- ויזר, 2015; Karni-Vizer & Salzer, 2016; Salzer & Karni-Vizer, 2020). עד כה נערכו מעט מחקרים (רייטר וקרני-ויזר, 2015; Karni-Vizer, 2014) שהתמקדו בנקודת מבטם של אנשים עם מש"ה לגבי האלימות המילולית המופנית כלפיהם. מטרות המחקר הנוכחי היו להרחיב את הידע בתחום, ולהעריך את תרומתה של תוכנית התערבות קבוצתית להעצמתם בהתמודדות עם אלימות זו בכדי לשפר את איכות חייהם.

במחקר הנוכחי השתתפו 99 אנשים עם מש"ה המתגוררים בדיור מעוני ובקהילה, כשמתוכם 64 השתתפו בתכנית התערבות המבוססת על "מעגל ההפנמה" (Reiter, 2008). שאר המשתתפים היוו את קבוצת הביקורת, במטרה לבדוק האם השינוי שחל בקרב קבוצת הניסוי הוא אכן בעקבות השתתפותם בתכנית.

במחקר הופעלה תכנית התערבות בקרב ארבע קבוצות (שתי קבוצות מדיור מעוני, ושתי קבוצות מדיור בקהילה) כשבכל קבוצה השתתפו 16 אנשים. התכנית כללה עשרים מפגשים שנפרשו על פני חמישה חודשים (מפגש בשבוע). עשרים המפגשים חולקו לחמישה מעגלים (ארבעה מפגשים למעגל), באמצעות מודל "מעגל ההפנמה". בכל מעגל נידון נושא אחר הקשור להופעת האלימות המילולית והביטוי שלה באיכות בחייהם של משתתפי התכנית. המפגשים הועברו על ידי צוות שעבר הכשרה מקצועית להפעלת תכנית ההתערבות. להלן פירוט מפגשי המעגלים: **הסבב הראשון** עסק באלימות מילולית – הגדרתה, הזיהוי שלה והתמודדות של המשתתפים עם התופעה. **הסבב השני** עסק באופן שבו הקיום של אלימות מילולית בחייהם של המשתתפים מתבטא בשביעות הרצון שלהם מבחינה חברתית. **הסבב השלישי** עסק באופן שבו החשיפה לאלימות מילולית מתבטאת בתחושת היכולת והיצרנות שלהם, **הסבב הרביעי** עסק בדרך שבה החשיפה לאלימות מילולית מתבטאת בתחושות ההעצמה והעצמאות שלהם, **והסבב החמישי** והאחרון עסק בשייכות חברתית והכללה קהילתית למול הופעת האלימות המילולית בחייהם.

שאלת המחקר הייתה כיצד תשפיע תוכנית התערבות על: המודעות והדיווח לגבי חווית האלימות המילולית המופנית כלפיהם; על נכונותם של המשתתפים לפנות לקבלת עזרה, ועל המענה שהם מקבלים; השפעת תוכנית ההתערבות על איכות חייהם; ומהם התהליכים אותם יעברו משתתפי תוכנית ההתערבות, והאם יחולו שינויים

בתקשורת הבין אישית בנוגע לאלימות מילולית. המתודולוגיה בוצעה בשיטה מעורבת: איכותנית – תמלול תכנית ההתערבות וניתוח תכניה, וכמותית - מילוי שאלונים העוסקים באלימות מילולית (רייטר וקרני-וייזר, 2015), ובאיכות חיים (Schalock & Kieth, 1993), לפני ואחרי הפעלת תכנית ההתערבות. ממצאי המחקר מראים כי לאחר ההשתתפות בתכנית ההתערבות, בקרב קבוצת הניסוי המודעות לאלימות מילולית עלתה, כמות הדיווחים לגבי אלימות מילולית לאנשים המקיפים אותם בחיי היום יום, עלו, המענים לפניות שלהם נעשו מגוונים יותר. איכות החיים השתפרה בממד של שייכות חברתית. בשאר הממדים: שביעות רצון, יכולת/יצרנות, כוח/עצמאות לא היו הבדלים בזמני המחקר בקרב קבוצת הניסוי. בקרב קבוצת הביקורת לא נמצאו הבדלים בדיווחיהם בתחילת המחקר ובסופו. משתתפי תכנית ההתערבות עברו שינוי בשיח שלהם בנוגע להתמודדותם עם אירועים של אלימות מילולית אליה הם חשופים, והיכולת הבין אישית שלהם השתפרה. הם רכשו כלים להתמודדות עם האלימות בדרך של פתרון הבעיות החברתיות שלהם, בין אם בקבלת סיוע מהאנשים שסביבם הכוללים את החברים שלהם, ובין אם במציאת פתרונות בעצמם.

אי לכך, אנו ממליצים להפיק חוברת הדרכה לאנשים (עו"ס, מדריכי מסגרות הדיוור, מדריכי תעסוקה, מדריכי פנאי, משפחות) שמלווים את האנשים עם המש"ה בחיי היום יום שלהם להתמודדות עם מצבים של אלימות מילולית, הקניית כלים להתמודדות, שיפור השיח התקשורתי הבין אישי, וכפועל יוצא מכך שיפור של איכות חייהם. כמו – כן, אנו ממליצים על הפקת סרטון סימולציה להפעלת תכנית ההתערבות, לטובת למידה של אנשי השטח את הדרך שבה ניתן יהיה להשתמש בתכנית ההתערבות המבוססת על "מעגל ההפנמה". המלצה נוספת הנה, הפעלת תכניות התערבות במסגרות שונות בקהילה ובמעונות להתמודדות עם אלימות מילולית, ולשיפור איכות החיים של אנשים עם מש"ה. המסקנות המתקבלות מהמחקר הנוכחי הן: 1. תכנית ההתערבות נמצאה יעילה בהתמודדות עם האלימות המילולית בקרב אנשים עם מש"ה. 2. משתתפי התכנית למדו להכיר ביכולות שלהם בהתמודדות עם אלימות מילולית. 3. בעקבות השתתפות בתכנית ההתערבות, התקשורת הבין אישית שלהם השתפרה והמודעות לאחריות האישית והחברתית שלהם עלתה.

מבחינה תיאורטית: ממצאי המחקר מרחיבים את הידע המצומצם שקיים בנוגע לאלימות מילולית בכלל, וכלפי אנשים עם מש"ה בפרט. בנוסף, הרחבת הידע על הקשר שבין האלימות המילולית שהם חווים והשפעתה על איכות חייהם. תרומה נוספת נעוצה בהבנת דרכי ההתערבות לסיוע לאנשים עם מש"ה, המתגוררים במערכי דיור מעוניים ובקהילה להתמודדות עם תופעת האלימות המילולית. כפועל יוצא, השפעת התערבות הממוקדת בתחום זה על איכות חייהם מבחינה חברתית.

מבחינה יישומית: הצלחתה של תכנית התערבות המבוססת על "מעגל ההפנמה" בסיוע לאנשים עם מש"ה להתמודד עם אלימות מילולית המופנית כלפיהם, וההשפעה של ההשתתפות בתכנית על שיפור איכות חייהם, בקבוצת העמיתים במחקר ומבחינה חברתית בקהילה, מעודדת: שימוש בטכניקה של מעגלי הפנמה (אשר משמשת בעיקר בעבודה עם תלמידים במסגרות לימודים של החינוך המיוחד) גם עם האוכלוסייה הבוגרת. יישום של תכניות התערבות דומות, כדי לסייע לאנשים עם מש"ה להתמודד עם האלימות המילולית המופנית כלפיהם ובכך להפחית את הופעתה, ולסייע בשיפור איכות חייהם. התייחסות נרחבת יותר של מעצבי המדיניות לממד תופעת האלימות כלפי אנשים עם מש"ה, והפניית משאבים לתכניות התערבות בהתאם. הדרכה של הצוות המעניק את שירותי הדיור להתמודד עם אלימות מילולית בכדי לשפר את איכות חייהם של הדיירים. המלצות

למחקרי המשך: בעקבות המחקר הנוכחי, ישנה חשיבות לבדוק מהי הכשרת הצוותים המקצועיים הכוללים את מדריכי מסגרות הדיוור, מדריכי תעסוקה, מדריכי מסגרות הפנאי, להדרכת האנשים עם המש"ה בנושא של התמודדות עם אלימות מילולית ואיכות חיים. בנוסף, יש צורך לבדוק מהי התמיכה המוצעת למשפחות של אנשים עם מש"ה בהתמודדות עם נושא זה. המלצה נוספת להגדיל את המדגם של המשתתפים במחקר המשך ולהוסיף משתנים כגון: קשרי זוגיות למול אנשים שלא נמצאים בזוגיות, ולבדוק כיצד חווים אנשים עם מש"ה הנמצאים בזוגיות את תופעת האלימות המילולית ואיכות החיים שלהם. מחקר אחר שיכול לשפוך אור נוסף על תופעת האלימות המילולית, יכול להתמקד בסוגי אלימויות שונים ולבדוק האם ההשפעה של אלימות מילולית על איכות החיים שונה או דומה לאלימות פיזית למשל. מחקר נוסף יכול להיות השוואה בין תכניות התערבות שונות על ההתמודדות עם האלימות המילולית והשפעתה על איכות חייהם של האנשים עם המש"ה.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)